

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 11

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 1009 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-noyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. profesor

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dotsenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dotsenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Hakimov Nazar Hakimovich, PhD in Philology, Professor.

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay – Doctor of Economic Sciences, Professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich – Doctor of Technical Sciences, Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Isakov Janabay Yakubbayevich – Doctor of Philosophy, Professor at TSUE
Xalikov Suyun Ravshanovich – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at TSUA
Rustamov Ilhomiddin – Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at Fergana State University
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Kamilova Iroda Xusniddinovna – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
G'afurov Doniyor Orifovich – Doctor of Philosophy (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at Alfraganus University
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich – Doctor of Philosophy (PhD), Associate Professor at TSUE
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi – Doctor of Philosophy, Associate Professor at TSUE
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna – Senior Lecturer at TSUE
Babayeva Zuhra Yuldashevna – Independent Researcher at TSUE

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Iqtisodiyotning pul mablag'lari bilan ta'minlanganlik darajasini oshirish yo'llari.....	16
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Yusupov Muxammadali Soxib o'g'li	
Driving economic growth through service exports.....	20
Rahimov Eshmurod Normuradovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida jamoat tashkilotlarini boshqarishni takomillashtirishda jahon tajribasi.....	27
Raxmonov Abduxalil Rasulovich	
Raqamli marketing va mijozlar bilan ishlashning yangi usullari.....	31
Ummatov Avaz Muydinovich	
Soliq tushumlarini shakllantirish ko'rsatkichlari asosida soliq salohiyatini baholash usullari	35
Jo'raev Husan	
Bevosita soliqqa tortish darajasini ko'paytirish omillari.....	41
Qodirov Baxodir Qudratovich	
Tijorat banklarining xo'jalik subyektlari bilan amalga oshiriladigan muddatli valyuta operatsiyalarini rivojlantirish	47
Ibodullaeva Ma'rifat To'liqin qizi	
Tovarlarning monopol yuqori (past) narxlarini aniqlashni takomillashtirish masalalari	52
Mingboev Asqar Qandaharovich	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid xorijiy mamlakatlar tajribasi.....	59
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Harnessing foreign direct investment for sustainable economic growth in Central Asia: policy challenges and opportunities.....	63
Mukhammedova Azizakhon Ikromjon kizi	
Mintaqa innovatsion faoliyatida tavakkalchilikni boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	68
Sapayeva N.K.	
Examining Uzbekistan's foreign trade indicators	72
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
Yo'l bo'yidagi xizmat ko'rsatish infratuzilmasini baholash: xizmat sifati va transport xavfsizligini oshirish.....	78
Egamberduyev Odil Buriboyevich	
Роль инноваций в гибком управлении проектами.....	82
Касимова Наима Жахангировна	
Sug'urta bozorini tartibga solishni takomillashtirish yo'llari.....	87
Tursunova Maftuna Agzamovna	
Mintaqada turizm sohasini rivojlantirishda madaniy turizm resurslarining o'rni va roli	91
Ro'zmetov Baxodir Shomurotovich	
Sug'urta kompaniyalarining kapital bozoridagi emission faolligini oshirishning iqtisodiy asoslari	97
Shodmonova Munisa Nizamjon qizi	
Korxonaning tashqi bozorga chiqishida marketing strategiyasining samaradorligini baholash.....	104
Akramov Bo'ribek Faxriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalar innovatsion faoliyatini boshqarish	110
Saipova Dilnoza Shuxratovna	

Xalqaro standartlar asosida kapital qo'yilmalar hisobini takomillashtirish.....	114
Egamberdieva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o'g'li	
Investitsiyalar samaradorligini baholash va ularga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	120
Jo'raev Paxlavonjon Usarovich	
Soliq qarzdorliklarini yuzaga kelishining ilmiy nazariy asoslari tadqiqi	127
Ostonaqulov Alisher Abdurashidovich	
Korxonalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlash va ularga imtiyozlar berishni takomillashtirish masalalari.....	132
Z.T. Mirzayev	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarda raqamli marketingning ahamiyati.....	139
M.Vohobjonova	
Положение электронной коммерции на международном и национальном уровнях	142
Абдуганиев Учкун Хабибулла угли, Орифбоев Озод Азатович	
Korporativ resurslardan samarali foydalanish orqali kichik biznes subyektlarini barqaror rivojlantirish va samaradorligini oshirish.....	148
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna	
Qishloq xo'jaligida kartoshka ishlab chiqarish funksiyasi.....	151
Avazmurodov Islom Nusratullo o'g'li, Muratov Shukrullo Abduraimovich	
Tovar-moddiy resurslar harakati bo'yicha logistik muammolar va ularni bartaraf etishning samarali yechimlari	155
Sherzod Xolmurodovich Pardayev	
Ta'lim va ilm-fan sohasida inson kapitali konsepsiyasining amalga oshish bosqichlari yo'nalishlari.....	159
Nasretdinova Aziza Adxamjonovna , Bozarov Elyor Boboqulovich	
Влияние цифровой валюты центральных банков (CBDC) на международную торговлю и финансовые отношения: Анализ и перспективы	164
Номозали Хайдаров	
Raqamli transformatsiya va tadbirkorlik: kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar va chora-tadbirlar	167
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich, TDIU magistranti	
O'zbekiston respublikasida aholini samarali ish bilan ta'minlash istiqbollari.....	172
Raxmatullayeva Shahnoza Xamidovna, Sadriddinova Sevinchxon Sadriddin qizi	
Aylanma mablag'lar aylanuvchanligini tezlashtirishning asosiy yo'llari	179
Fayziyev Oybek Raximovich	
Mintaqada to'qimachilik sanoatining iqtisodiy holati tahlili (Xorazm viloyati misolida)	185
Xudoyorova M.O	
Мировой опыт стратегического управления финансовыми ресурсами акционерных обществ.....	190
Абдалиев Айдос Бахтиярович	
Sug'urta faoliyatida axborot jarayonlarini vtomatlashtirishning nazariy asoslari.....	196
Shakirov O'tkirbek Taxirovich	
Yerlardan maqsadli foydalanishni aniqlash uslubi.....	199
Yunusov Begench Mavlanberdievich	
Iqtisodiyotda real sektorning ahamiyati va uning rivojlanishi.....	204
Amirqulov Umarali Akram o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni baholash amaliyoti va indikatorlari	208
Feruza Raxmatova Yusupjanovna	
O'zbekistonda korxonalarni boshqarishda raqamli texnologiyalardan qo'llash yo'nalishlari	213
Qo'chqorov Tohir Safarovich, To'ychiyev Akmaljon Abdulatif o'g'li	

Agroklasterlarning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ahamiyati	219
Qurbonov Alisher Boboqulovich	
“Yashil” Iqtisodiyotni rivojlantirishda turizmga investitsiyalarning roli	224
Azimov Olimjon Orifovich	
Raqamli texnologiyalar asosida aholini ro'yxatga olish jarayonlarini samarali tashkil etish	236
Anazarova Barno Rustamovna	
Qishloq xo'jaligida sug'oriladigan yerlar unumdorligini oshirishni iqtisodiy rag'batlantirishning dolzarb masalalari	242
Isaxanov Muslimjon Ma'rifjon o'g'li	
Logistika va uning sanoat mahsulot ishlab chiqarish tannarxiga ta'sirini kamaytirish	246
Zokirjonov Asadbek Otabek o'g'li	
Sug'urta kompaniyalari moliyaviy risklarini baholash	249
Baymurotova Gulirayxon Tursunbaevna	
Tadbirkorlik salohiyati tushunchasining rivojlanish bosqichlari	255
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Qishloqlarning resurs salohiyati iqtisodiy kategoriya va iqtisodiyotning agrar sektorini rivojlantirishning zaruriy sharti sifatida	260
Tursunpo'latov Farxodjon Xoshimjon o'g'li	
Kommunal xizmatlarni rivojlantirishda xorij tajribasidan foydalanish	265
Mardanova Mohidil Otabek qizi	
Analysis of factors affecting the sustainable development of transport networks in Khorezm	269
Karimboev Dilshod Davronbek o'g'li	
Tijorat banklari moliyaviy boshqaruv tizimini tashkiliy mexanizmini takomillashtirish	274
Lutfullo Xalimovich Qadirov	
Использование социальных сетей как инструмента маркетинга для фермеров	278
Назарова Гулрух Умаржоновна	
O'zbekiston transport-logistika tizimida logistika samaradorligi indeksi (LPI) va uning tadbirkorlik subyektlari faoliyatidagi ahamiyati	283
Ismoilov Narimonjon No'monjon o'g'li	
Davlat maqsadli dasturlarini imtiyozli kreditlash tizimining mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	287
Shodiyev Shuhrat Sunnat o'g'li	
O'zbekistonda potensial YaIM.ning ekonometrik tahlili	293
Djabbarov Raximjon Abdullaevich	
Tibbiyot muassasalarini kafolatlangan tibbiy xizmatlar paketi asosida moliyalashtirish tizimini takomillashtirish masalalari	298
Muxammadiev Ramz Zoirjon o'g'li	
Стратегии развития медицинских организаций в Узбекистане	313
Исломбек Умиров	
Kambag'allikka qarshi kurashning falsafiy va ijtimoiy asoslari: Tarixiy tahlil	321
Iloxmjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Innovatsion loyihalar va startaplarni moliyalashtirishda venchur fondlarining ahamiyati	329
Atamurodov Sherzod Akramovich	
Reforms in higher education institutions of the republic of uzbekistan	334
Gafurov Anvar Bazarbayevich	
Namangan viloyati qurilish materiallari ishlab chiqarish korxonalarining faoliyati samaradorligini ta'minlash holati va tahlili	343
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Increasing the innovation potential of construction materials industry enterprises.....	350
Kurbanova Shaxnoza Yuldashbayevna	
Jahon savdo tashkiloti doirasida to'qimachilik mahsulotlarining xalqaro savdosi	356
Nurboyev Jaloliddin Mamadiyevich, Abduvohidov Behzod	
Farg'ona vodiysida turizm xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari tahlili	361
Mamatqulov Zarifbek Sharifjonovich	
Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish chora-tadbirlari	366
Ko'chqarov Fayzullo Abdujabborovich	
Tarkibiy o'zgarishlar sharoitlarida xo'jalik yurituvchi subyektlarda investitsiyalarni faollashtirish	376
M.J.Nabiyeva	
O'zbekistonda aholi omonatlari va ularni kafolatlash tizimi	382
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Взаимодействие образования и бизнеса с элементами дуального образования	389
Баходурова Сулхия Азизхожаевна, Акрамова Зарринахон Башировна, Ли Марина Рудольфовна, Ромашкин Роман Анатольевич, Мухтарова Доната Равшанбековна	
O'zbekistonda yashirin iqtisodiyot darajasini qisqartirishda samarali yondoshuv.....	396
Bobojonov Azimjon Akmal o'g'li	
To'qimachilik sanoati korxonalarida innovatsion rivojlanish strategiyalarini takomillashtirish zaruriyati.....	403
Sarimsaqov Doniyor Xomidovich	
Xorazm viloyatida hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini baholash	409
Madraximov Kaxramon Egamberganovich	
O'zbekistonda aholini uy-joy bilan ta'minlashdagi murakkabliklar va ularning yechimlari.....	414
Xannarov Komiljon Karimovich	
Elektron hukumatdan smart hukumatga	419
Abidov Abdujabbar Abduxamidovich	
Tadbirkorlik va kichik biznesni rivojlanishi va samaradorligining nazariy-uslubiy asoslar.....	426
Axatova Shahnoza	
O'zbekistonda banklar faoliyatini tartibga solishning zamonaviy mexanizmlari	432
Abdullaev Suyun Artikovich	
Raqamli transformatsiya va hududlarning inklyuziv iqtisodiy o'sishini ta'minlash yo'llari.....	436
Zokirova Bahora Zokir qizi	
Market research strategies in the global tech industry: a comparative study of apple, samsung, and huawei	440
Abbos Ruzmamatov	
Strategic analysis of innovation development in manufacturing enterprises: approaches, challenges, and future perspectives.....	444
Musayeva Shoirazimovna	
Kichik biznes subyektlarini raqobatbardoshligini oshirishda moliyalashtirish texnologiyasi	452
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Boshqarish jarayonlarini samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlash	459
Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich, Usmonov Suxrob Zayniddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyotda axborot texnologiyalarining o'rni: amalga oshirish imkoniyatlari va kelajak istiqbollari	469
Kurbanov Farrux Uktamovich	
Kichik biznes uchun investitsion muhit jozibadorligining ko'rsatkichlari tahlili	469
Jurayev Elyorbek Sobirjon o'g'li, Nabiyeva Muhabbat Djabirxanovna	

Fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishda inflyatsiya ko'rsatkichining ekonometrik tahlili	475
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Bandlikni ta'minlashning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish	479
Karimjonov Muhammadrasul To'liqinjon o'g'li	
O'zbekiston mintaqalarida turizmni rivojlantirishni boshqarishda davlat-xususiy sherikligi mexanizmdan foydalanishning konseptual modelini ishlab chiqish	485
Mamayusupova Dilorvarxon Begmatovna	
O'zbekiston mintaqalarida turizmni rivojlantirishni boshqarishda davlat-xususiy sherikligi mexanizmdan foydalanishning konseptual modelini ishlab chiqish	485
Mamayusupova Dilorvarxon Begmatovna	
Аутсорсинг и рост сферы услуг: воздействие на занятость (практика США)	494
Назаров Зиёвуддин Шарофиддинович	
Restoran xizmatlari sohasi ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirishda marketingning zamonaviy konsepsiyalarini qo'llash	501
Ibodov Kamoliddin Mamatqulovich	
The revenue manager in the hospitality industry	507
Kalandarova Gulnoza	
Davlat moliyaviy nazoratini joriy etilishi bo'yicha ayrim xorijiy davlatlar tajribalari	510
B.Turabov	
Barqaror rivojlanishni ta'minlashning hududiy xususiyatlari.....	517
Baxtiyorova Dildora	
Elektr energiyasi samaradorligini yaxshilashga innovatsion va strategik yondashuvlar.....	521
Doliyev Shoxabbos Qulmurot o'g'li	
Don maxsulotlari sifat ko'rsatkichlariga sovuq konditsionerlash tizimini samaradorligini tahlil qilish	525
Yusupov Azamat Alijonovich, Akramova Gulhayo Abidovna	
O'zbekistonda tijorat banklarini rivojlantirish va transformatsiya qilish istiqbollari	532
Mutalova Mohira	
Optimizing crisis-handling mechanisms in commercial banks	537
Muydinov Muhammadsardor Abdukayum ugli	
Ochiq bank (open banking) faoliyatining xalqaro tajribasi va o'zbekistonda qo'llanilishi	541
Xoshimov Elmurod Abdusattorovich, Abduvahobov Shohruh Xolmo'min o'g'li	
Mikrosug'urtaning kichik biznes risklarini sug'urtalashning innovatsion mexanizmi sifatidagi ahamiyati.....	549
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Agroklastarlarni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	553
Topildiev Soxibjon Raximjonovich, Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna	
Econometric analysis and adjustment of agricultural production processes.....	563
Makhambetova Uringul	
The importance of investing investment in fixed capital.....	568
Sindarov Sherzod Egamberdiyevich, Ruzimatov Sanjarbek Qosimjon ugli	
Kichik biznes iqtisodiy samaradorligini oshirishda kasanachilik va mahalliy yetkazib beruvchilarni rivojlantirish	573
Ergashev Jamshid Jamoliddinovich	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlari bozorining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	577
Zaidov Islom Ibragimjonovich	
Respublika iqtisodiyotining innovatsion salohiyati va undan foydalanish.....	583
Olchinboyev Otabek Abdusamad o'g'li	

Математическое моделирование забойки при использовании вв с экспоненциальным внешнем воздействием	587
Джураева Нодира Мурадуллаевна	
Kichik biznes subyektlari faoliyatini moliyaviy ta'minoti masalalari	593
Aymurzaeva Gulnaz Puxarbaevna	
Logistika harajatlarini optimallashtirish shartlari	598
N.B. Shanazarova	
G'o'zaning yangi tizmalari tolasining sifat ko'rsatkichlari	603
X.A.Boltabaev, X.A.Mamadjonov	
Aholi turmush darajasi baholashda daromadlarning ahamiyati	607
Tursunov Farxod Baxodir o'g'li, Qambarov Bahriddin Panji o'g'li	
Xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining nazariy va normativ-huquqiy asoslari	618
Ametova Nasiba Danilovna	
Nodavlat notijorat tashkilotlar boshqaruvida zaifliklar	622
Odilbekova Dilnoza Muratliyevna	
Respublika iqtisodiyotida oziq-ovqat sanoatini rivojlanish tendensiyalari	626
Baxritdinov Sherzodbek Bahodirovich	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirishning xorijiy ilg'or davlatlar tajribasi	631
Qaxxorov Shoxruxbek Shavkatjon o'g'li	
Порядок аудита лизинговых операций	636
Турсунов Улугбек Сативолдиевич	
Fond bozorida aksiyalar muomalasi tahlili	641
Quvondiqov Muhammad Quvondiqovich	
Низкоуглеродное развитие: ключевой фактор устойчивого развития в узбекистане и мировом контексте	646
Исламов Шохзод Шухрат ўғли	
Устойчивое управление ресурсами: роль государственного управления, квоты на природные ресурсы и производительности энергии	653
Ибрагимов Захид Тахирович	
Milliy iqtisodiyotda sanoat korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va rivojlantirish usullari	661
Yuldashev Fozil Turapovich	
Food security problems	667
Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Waste management in the dairy industry	669
Shukurov Izzatullo Khikmatullaevich	
Sanoat korxonalariga kiritilgan investitsiyalar samaradorligining ilmiy-nazariy asoslari	675
Feruza Hojiqulova Dona qizi	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini eksport salohiyatini oshirishda vujudga kelayotgan muammolar va ularning yechimlari	683
Yuldasheva Dildora Kamiljan qizi	
O'zbekistonda budjet tashkilotlarida moliyaviy nazoratini olib borishning ustuvor yo'llari	687
Alxanova Feruza Faxritdinovna	
O'zbekistonda davlat xaridlari tizimini takomillashtirish	691
Shermatov G'ofurjon G'ulamovich, Mamasoliev Abrorbek Abdug'ani o'g'li	
Kichik tadbirkorlik tarkibiy tuzilmasi takomillashuvida tarmoq bo'yicha ixtisoslashuv jarayonlarining ahamiyati va ularning rivojlanganlik darajasiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar	696
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	

Raqamli platformalar orqali yashil mahsulotlar va xizmatlarni rivojlantirish	709
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Development and practical application of financial security indicators at the regional level: The case of Uzbekistan	715
Elmurodov Shohzod Shavkatovich	
Boshqaruv psixologiyasining terminologik tahlili va semantik xususiyatlari	720
Norboyeva Dilafruz Jumaqulovna	
Mintaqa ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga kiritilgan investitsiyalarning iqtisodiy-statistik tahlili	724
Tursunpulat Davronovich Maxmudov	
Paxta-to'qimachilik klasterlar mahsulotlar eksportini motivatsiyalash mexanizmini takomillashtirish	730
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish huquqiy kafolatlari	735
Usmonov Shavkatjon Shukurovich	
Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning amaliy jihatlari	744
Muslitdinov Nodir Xojievich	
Korxonalarda qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish sharoitida strategik loyiha boshqaruvi	750
Orifali Samandarovich Tursunov, Xalilov Jaxangir Jalolovich	
Globallashuv sharoitida jahon iqtisodiyoti va xalqaro fond bozori holati tahlili	756
Shamsiev O'ktam Sayfitdinovich	
Qishloq xo'jaligi korxonalari innovasion faoliyatini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash yo'llari	764
Shaniyazova Zamira Oralbaevna	
Raqamli transformasiya jarayonlarining bank xizmatlari sifati va xavfsizligini oshirishga ta'siri	772
Qodirov Bekzod Xushnud o'g'li	
Tijorat banklari ipoteka xizmatini raqamlashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	776
Jabbarov Majidbek Erzodovich	
Fermer xo'jaliklari faoliyati samaradorligini statistik usullarda baholash	780
Murodov Jahongir Choriyevich	
Sanoat korxonalarida moliyaviy barqarorlik, ularni hisoblash va oshirish yo'llari	784
Makhkamova Shakhruza Bahodir qizi	
O'zbekistonda tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar	788
G'ofurjon Shermatov G'ulamovich, Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tannarxni pasaytirishda ish vaqtdan samarali foydalanish va mehnat sig'imi tahlili	794
Xamidova S.Ya.	
Umumta'lim muassasalari xarajatlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish	799
Ummatov Avaz Muydinovich	
O'zbekiston respublikasi qishloq xo'jaligi tarmog'idagi tarkibiy-tuzilmaviy o'zgarishlarni statistik baholash	803
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
Measures for the development of tourism infrastructure in Uzbekistan	813
Khallieva Nargiza Rozikovna	
Turizm raqamli texnologiyalarni qo'llash bo'yicha jaxon tajribasi	820
Jalolov Otabek Oybek o'g'li	

Формирование страхового бизнеса как стратегического сектора экономики	826
Тулаев Дилшод Юсуфович	
Особенности использования инструментов монетарной политики в зарубежных странах	831
Шомуродов Равшан Турсункулович	
Некоторые аспекты технологического развития в современной экономике	839
Ахмедов К.	
Формирование конкурентоспособных профессионалов для рынка	842
Ишимбаев Рафаэль Наильевич	
Влияние инвестиций на оценку эффективности использования интеллектуального капитала	848
Муртазаев Ардашер Зафар угли	
Navoiy viloyatida kichik biznes faoliyatini rivojlantirish holatini statistik bashorat qilish	853
Xushvaqova Durdona Islom qizi	
Foreign trade liberalization and its impact on a country's economic growth (in the case of countries)	860
Sirajiddinov Nishanbay, Norkobilov Akobir	
Samarqand viloyati xizmat ko'rsatish sohasida kichik tadbirkorlik subyektlari faoliyatining rivojlanish holati tahlili	871
Umirov Islombek Furkatovich, Ozodxonov Islombek Zarifxon o'g'li, Turaqulov Ulug'bek Shovkat o'g'li	
O'zbekistonning jahon savdo tashkilotiga qoshilishi natijasida xom ashyolar importining yengillashishi va mahsulotga ketadigan xarajatlarning kamayishi masalalari	880
Z.K. Xashimova	
Yengil sanoat korxonalarining samaradorligini ekonometrik modellashirish	885
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Yuqori malakali kadrlar tayyorlash samaradorligi iqtisodiy-statistik tahlili	892
Zaripova Mukaddas Djumayozovna	
Xususiy kredit – kreditning zamonaviy turi sifatida	902
Sharbat Abdullaeva, Abdullaev Sardor Atxam o'g'li	
Jahon iqtisodiyotida yuzaga kelgan megatrendlarning o'zbekistonning tashqi savdo munosabatlariga ta'siri	907
Yangibaeva Dilafruz Polat qizi	
Issues of reflection of financial results in reports and improvement of audit	912
Muhammedova Dilfuza Anvarovna, Shukurov Farrux Shuxrat o'g'li	
Paxta-to'qimachilik klasterlar mahsulotlar eksportini motivatsiyalash mexanizmini takomillashtirish	918
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Mamlakatimizda uy xo'jaliklari iqtisodiy faolligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari	918
Abdullayev S.A.	
Etnografik turizm samaradorligini oshirishda xorij tajribasini qo'llash	922
Xakimov Dilyor Zafarovich	
Davlat muassasalarida inson resurslaridan foydalanish samaradorligining statistik tadqiqi	930
Xusanova Muxsina Kasimovna	
Raqamli marketing va barqaror strategiyalar orqali mintaqaviy investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish: AHP asosidagi tahlil	937
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy salohiyatni rivojlantirishda qo'llaniladigan strategiyalar	943
Turaboyev Ibroxim Ismoil o'g'li	
Innovatsion faoliyatni rivojlantirishning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi	948
Maxmudov Abrorxon Axmadxonovich	

Issues of strategic planning in industrial enterprises.....	952
Ibragimov Isroil Usmanovich	
Sanoat korxonalarida tejamkor texnologiyalarni joriy qilishning iqtisodiy samaradorligi.....	958
Xakimov Umarxon Rustamjon o'g'li	
Цифровая экономика: концептуальные основы и ее влияние на трансформация рынка труда.....	962
Магруппов Азиз Юлдашевич	
Taraqqiyot strategiyasi va ma'muriy islohotlarning keyingi bosqichlari.....	971
Abdulla Abdukadirov	
Экономический эффект от внедрения международных образовательных стандартов в узбекистане.....	977
Олимова Бахора Шухратовна	
Ijtimoiy xizmatlat sohasini rivojlanish tendentsiyalari va davlat-xususiy sherikligini samarali shakllantirish mexanizmlari	981
Y.M.Xalikov	
Qurilish materiallari ishlab chiqarilishida kimyo sanoatining o'rni	988
Usmanov Baxtiyor Xusanboyevich	
Hududiy sanoatni rivojlantirishning ahamiyati va uning salohiyatini belgilovchi omillar	994
Choriyev Tolib A'zamovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida banklar faoliyatini innovatsion rivojlantirishning institutsional asoslari.....	999
Qosimova Mohigul Abduhamidovna	
Tasvirlarni intellektuallashtirishda filtrlash jarayoni va baholash algoritmlari	1004
Norboyeva Nafisa	

TASVIRLARNI INTELLEKTU- ALLASHTIRISHDA FILTRLASH JARAYONI VA BAHOLASH ALGORITMLARI

ORCID: 0000-0002-8833-291X

Norboyeva Nafisa

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Raqamli iqtisodiyot kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasvirlarni intellektuallashtirishda filtrlash jarayoni va baholash algoritmlari raqamli tasvir sifatini yaxshilash, shovqinni kamaytirish va tasvirlarni avtomatik tahlil qilishni osonlashtirish uchun muhim rol o'ynaydi. Raqamli tasvirlarni qayta ishlashda klassik usullar, masalan, median va Gaussian filtrlari, zamonaviy texnologiyalar, jumladan, sun'iy intellektga asoslangan algoritmlar bilan boyitilmoqda. Chuqur o'rganish modellaridan, ayniqsa Convolutional Neural Networks (CNN) va Generative Adversarial Networks (GAN)dan foydalanish, filtrlash jarayonini optimallashtirishga yordam beradi. Tasvir sifatini baholashda PSNR, SSIM va LPIPS kabi metrikalar ishlatiladi. Tadqiqotlar tasvirlarni tibbiy diagnostika, fotosuratlarini tiklash va sifatni oshirish sohalarida keng qo'llash imkonini beradi. Ushbu jarayonning rivojlanishi kvant hisoblash va multimodal yondashuvlar bilan yanada kengaymoqda.

Kalit so'zlar: Raqamli tasvirlarni qayta ishlash, filtrlash algoritmlari, shovqinni kamaytirish, konvolyutsion neyron tarmoqlar (CNN), generativ raqib tarmoqlar (GAN), tasvir sifatini baholash, PSNR, SSIM, LPIPS, chuqur o'rganish, tasvirlarni tiklash, kvant hisoblash, multimodal yondashuvlar.

Abstract: The image intelligence process of filtering and evaluation algorithms plays an important role in improving digital image quality, reducing noise, and facilitating automatic image analysis. In digital image processing, classical methods such as median and Gaussian filters are enriched with modern technologies, including algorithms based on artificial intelligence. The use of deep learning models, especially Convolutional Neural Networks (CNN) and Generative Adversarial Networks (GAN), helps optimize the filtering process. Metrics such as PSNR, SSIM, and LPIPS are used to assess image quality. Research provides extensive opportunities for applying these methods in medical diagnostics, image restoration, and quality enhancement. The development of these processes is further expanding with quantum computing and multimodal approaches.

Key words: Digital image processing, filtering algorithms, noise reduction, convolutional neural networks (CNN), generative adversarial networks (GAN), image quality assessment, PSNR, SSIM, LPIPS, deep learning, image restoration, quantum computing, multimodal approaches.

Аннотация: В этой статье процесс фильтрации и алгоритмы оценки играют важную роль в интеллектуализации изображения для улучшения качества цифрового изображения, уменьшения шума и облегчения автоматического анализа изображения. При обработке цифровых изображений классические методы, такие как медианные и гауссовские фильтры, обогащаются современными технологиями, в том числе алгоритмами на основе искусственного интеллекта. Использование моделей глубокого обучения, особенно сверточных нейронных сетей (CNN) и генеративно-сопоставительных сетей (GAN), помогает оптимизировать процесс фильтрации. Для оценки качества изображения используются такие метрики, как PSNR, SSIM и LPIPS. Исследование позволяет широко использовать изображения в медицинской диагностике, реставрации фотографий и повышении их качества. Развитию этого процесса способствуют квантовые вычисления и мультимодальные подходы.

Ключевые слова: цифровая обработка изображений, алгоритмы фильтрации, шумоподавление, сверточные нейронные сети (CNN), генеративно-сопоставительные сети (GAN), оценка качества изображения, PSNR, SSIM, LPIPS, глубокое обучение, восстановление изображений, квантовые вычисления, мультимодальные подходы.

KIRISH

Hozirda raqamli tasvirlardan turli ma'lumotlarni izlash va ularni ajratib olish uchun tasvirlarni qayta ishlash, ularni tahlil qilish, aniqrog'i ma'lumotlarni intellektual tahlil qilish jarayonlari kam o'rganilgan soha bo'lmoqda.

Tasvirlarni tahlil qilishning an'anaviy usullari, asosan, ma'lumotlar haqidagi oldindan mavjud bo'lgan gipotezalarni tekshirishga qaratilgan bo'lib, intellektual tahlil esa ma'lumotlar tuzilmasini, ma'lumotlar orasidagi ilgari ma'lum bo'lmagan bog'liqliklar va qonuniyatlarni aniqlashga qaratilgan.

Ma'lumotlarni intellektual tahlil qiluvchi texnologiya Data Mining (DM) hisoblanib, amaliyotda keng qo'llanilib kelinmoqda. DM odatda ikki xil ma'noni bildiradi, ya'ni katta hajmdagi ma'lumotlar bazasi (MB)dan kerakli ma'lumotlarni qidirib topish hamda katta hajmdagi ishlov berilmagan materialni mazmunan tadqiq qilish demakdir.

Image Mining – katta hajmdagi ma'lumotlarda qimmatli axborot va bilimlarni izlash va aniqlash jarayonidir. Image Mining ma'lumotlar bazasi, mashinali o'qitish, statistika, obrazlarni tanish va "yumshoq" hisoblashlarning konsepsiyalaridagi asosiy tamoyillarni tasvirlaydi. Ma'lumotlarni intellektual tahlil usullari Yer usti kuzatishlari ma'lumotlar bankini samaraliroq qo'llanilishiga imkon beradi. Ma'lumotlar xajmining ortib borishi bilan bog'liq Yer haqidagi fan sohasida yer usti tadqiqotlarining yangi istiqbolli tadbirlariga olib keladi. Masalan, o'ta yuqori ajrata olishli sun'iy yo'ldosh suratlarining qo'llanilish kichkina ob'ektlarni ham kuzatish imkonini bermoqda, bu vaqtda juda ko'p sonli o'ta yuqori ajrata olishli tasvirlarga ishlov beriladi. Bu sohaning rivojlanishi manbasi videosignal yoki statik tasvir bo'lgan amaliy masalalarda tadqiq qilinayotgan va qo'llanilayotgan yondashuvlar, usullar va algoritmlar majmuasi shov-shuvli yangiliklarning yaratilishiga olib kelmoqda. Qoidaga ko'ra bunday manbadan avtomatlashtirilgan intellektual tizimda foydalaniladi va u axborotli belgilarni olish orqali tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Dastlabki tadqiqotlar raqamli tasvirlarni qayta ishlashning umumiy tamoyillarini shakllantirishga qaratilgan. Adabiyotlar orasida Gonzalez va Woods tomonidan yozilgan «Digital Image Processing» asari raqamli tasvirlarni qayta ishlashning nazariy asoslari va amaliy yondashuvlarini keng qamrab oladi. Ushbu asarda filtrlar ishlash prinsiplari, past va yuqori chastotali filtrlar, shuningdek, shovqinni olib tashlash va tasvir sifatini yaxshilash usullari batafsil yoritilgan.

Prattning "Introduction to Digital Image Processing" asari esa Fourier va Wavelet transformatsiyalaridan foydalanish usullarini ko'rib chiqadi, bu esa tasvirlarni filtrlashning zamonaviy yondashuvlariga asos yaratadi.

Klassik filtrlash usullari bilan bir qatorda zamonaviy texnikalar ham ishlab chiqilgan. Median Filtering texnikasi shovqinlarni, xususan, Salt-and-Pepper kabi shovqinlarni bartaraf etishda samaradorligi bilan ajralib turadi. Gaussian Filtering algoritmi tasvirlarni silliqlashtirish va shovqinlarni kamaytirish jarayonida muhim rol o'ynaydi. Ushbu algoritmnin tasvir segmentatsiyasiga ta'siri zamonaviy tadqiqotlarda keng o'rganilgan.

Zamonaviy texnologiyalar filtrlash jarayonida chuqur o'rganish modellarining keng qo'llanilishini ta'minladi. Convolutional Neural Networks (CNN) algoritmlari tasvirlarni avtomatik filtrlashda eng muvaffaqiyatli usullardan biridir. ResNet arxitekturasi yordamida filtrlash jarayonini takomillashtirish bo'yicha ko'plab innovatsiyalar yaratilgan. Generative Adversarial Networks (GAN) texnologiyalari tasvirlarni filtrlash va tiklash sohasida sezilarli natijalar ko'rsatmoqda, ayniqsa, past sifatli tasvirlarni qayta tiklashda.

Filtrlash jarayonining samaradorligini aniqlash uchun turli algoritmlar qo'llaniladi. Peak Signal-to-Noise Ratio (PSNR) va Structural Similarity Index (SSIM) inson vizual idrokiga mos ravishda tasvir sifatini baholashda asosiy mezonlardan biridir. Zamonaviy yondashuvlarda chuqur o'rganishga asoslangan metrikalar, masalan, Learned Perceptual Image Patch Similarity (LPIPS), tasvir sifatini baholashda yuqori aniqlikni ta'minlaydi.

Tasvirlarni filtrlash va baholash bo'yicha amaliy tadqiqotlar turli sohalarida qo'llaniladi. Tibbiy tasvirlarda shovqinni kamaytirish, MRT va KT tasvirlarini sifatli tahlil qilish uchun chuqur o'rganishga asoslangan modellar muvaffaqiyatli qo'llanilmoqda. Shuningdek, fotosuratlarini tiklash va sifatini oshirish texnologiyalari, masalan, Super-Resolution GAN, suratlarini tiklashda innovatsion yechimlarni taklif qilmoqda.

Tasvirlarni filtrlash va baholash algoritmlarining rivojlanishi yangi texnologiyalarning paydo bo'lishiga yo'l ochmoqda. Kvant hisoblash texnologiyalariga asoslangan filtrlash usullari va multimodal yondashuvlar, masalan, video va tasvirlarni birgalikda baholash metodlari, ushbu yo'nalishning istiqbollarini belgilaydi. Raqamli tasvirlarni intellektuallashtirish kelajakda turli sohalar uchun muhim texnologiyalarni taqdim etishda davom etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda tasvirlarni intellektuallashtirish jarayonida filtrlash va baholash algoritmlarini tahlil qilish uchun bir nechta metodologik yondashuvlar qo'llanildi. Tadqiqotda, avvalo, tasvirlarni qayta ishlashning asosiy prinsiplari va mavjud adabiyotlar o'rganildi. Keyinchalik, filtrlash algoritmlarining samaradorligini o'rganish uchun turli tasvirlar ustida tajribalar o'tkazilib, natijalar tahlil qilindi. Tasvir sifatini baholashda zamonaviy metrikalar qo'llanildi, va ularning samaradorligi o'rganildi. Tadqiqotda shuningdek, kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari, jumladan, kvant hisoblash va multimodal yondashuvlar haqida fikrlar keltirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tasvirlarga ishlov berishni intellektuallashtirish, ya'ni ishlov berishning avtomatlashtirilgan tizimini yaratishda quyidagi masalalarni hal qilish lozim:

- Qo'yilgan masalani yechish usullarini tanlash;
- Qo'yilgan masalaga tegishli masalalar sinfi uchun yechimlar uslubini tanlash bo'yicha tavsiyalarni berish;
- Qo'yilgan masalani yechishning algoritmik protsedurasini sintezlash;
- Sintezlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqish va taqdim etish.

Bunday maqsadlarga erishi uchun zaruriy shartlar Image Mining texnologiyasi – tizimlashtirish, strukturlashtirish va qaysidir ma'noda, bilimlarni formallashtirish hisoblanadi. Umuman olganda tasvirlarga ishlov berish uchta darajaga ajratilgan:

I daraja – tasvirlarga dastlabki ishlov berish;

II daraja – tasvirlarni bo'laklash (segmentlash);

III daraja – tasvirlarni anglash bo'lib, har bir bosqichda alohida maqsad va vazifalar qo'yilgan.

Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonida tasvirlarning sifat ko'rsatgichlarini baholash va filtrlash jarayoni muhim ahamiyatga ega. Raqamli tasvir sifatini baholashda ikki yondashuv mavjud: matematik metodlardan foydalangan holda sonli baholash (odamning ko'rish tizimi orqali tasvirni qabul qilishning o'ziga xos jixatlarini hisobga oladigan o'lchamlar, o'rta kvadratik xato, Lp-norma [1-4]) va mutaxassislar bahosi asosidagi subektiv baholash. Tavirlarni kirib kelishi va ularning gistogrammalarini qurishda quyidagi asosiy Matlab funksiyalaridan foydalanish mumkin.

Imhist(f) – tasvirning gistogrammasini ko'rish funksiyasi

Histeq(f) – tasvir gistogrammasi qiymatlari

Imnoise(f, type, params) – tasvir shovqinlari

Imfilter(f, type, params) – tasvirni filtrlash

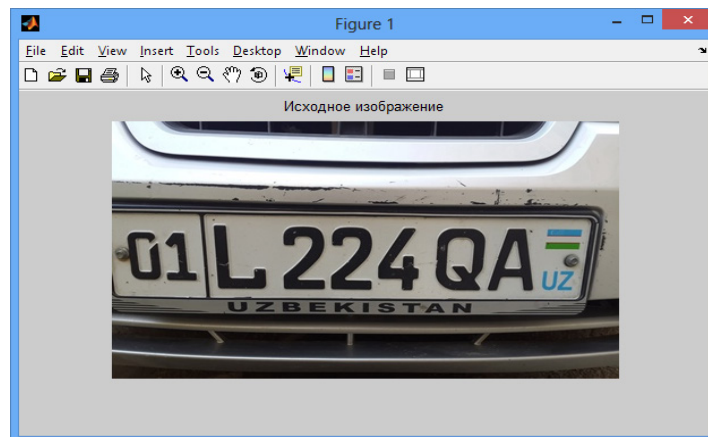
Iminfo('f') – tasvir haqida ma'lumot olish

Tasvirlarning sifatini baholashning asosiy ko'rsatgichlaridan biri uning rang fazosidagi qiymatlarini aniqlash hisoblanadi. Buning uchun Matlabda quyidagicha ish amalga oshiriladi (1.1-rasm).

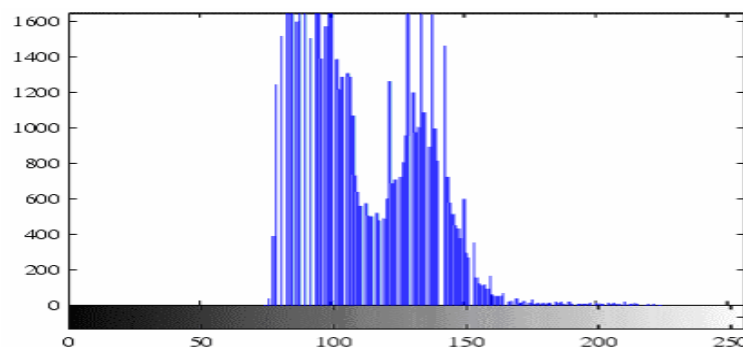
```
>> f=imread('D:\nomer1.jpg');
```

```
>> imshow(f)
```

```
>> figure, imhist(f)
```


1.1-rasm. Matlab dasturida sifatini baholash.

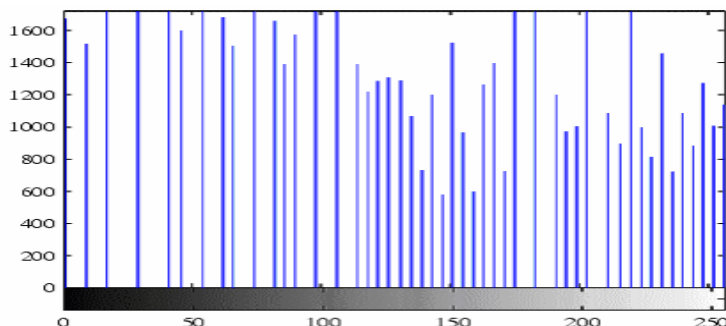

1.2-rasm. Yaroqli tasvir diagrammasi.

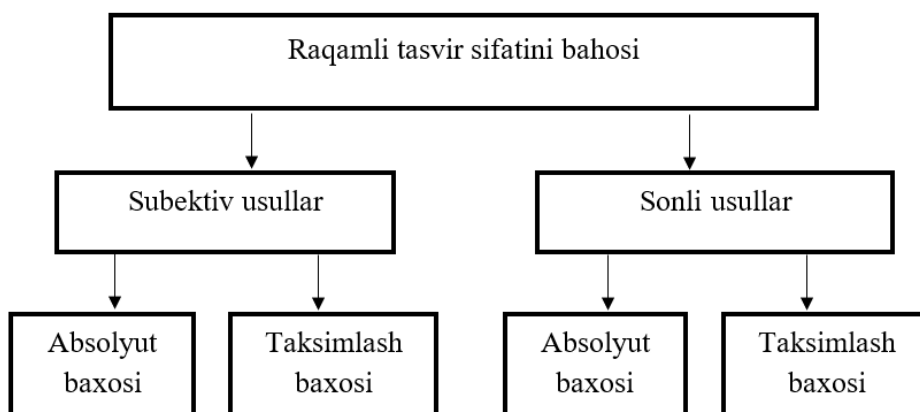
Ushbu diagramma tasvirlarning sifatini baholashda juda katta o'rin egallaydi. Chunki tasvir diagrammasi 75 va 150 ranglar ko'rsatgichi oralig'ida bo'lsa tasvir qayta ishlash uchun tayyor aks holda tasvir qaytadan yuklanadi (1.2-rasm). Chunki, tasvir diagrammasi 0...75 va 150...255 oralihida bo'lsa tasvir qora va oq ranglardan tashkil topadi (1.3-rasm). Bunday tasvirlar qayta ishlashga yaroqsiz. Bundan keyin qayta ishlash davom ettiriladi.

```
>>f2 = histeq(f);
>>figure, imhist(f2)
```


1.3-rasm. Yaroqsiz tasvir diagrammasi.

Gistogramma qurishdan asosiy maqsad tasvirdagi ranglarning holatini aniqlashdan iborat. Yani 0...255 oralig'idagi qiymatlarning qanchaligini aniqlash tushuniladi. Gistogrammalar qurishdan asosiy maqsad tasvirning sifat darajasini aniqlashdan iborat bo'lib, tasvirning sifat bahosi quyidagi usullarga ajralgan holda aniqlanadi (1.4-rasm).

1.4-rasm. Raqamli tasvir sifatini baholashning sinflanishi.

Boshqa tomondan, tasvir sifatining subektiv va sonli baholari absolyut yoki taqqoslanadigan bo'lishi mumkin. Raqamli tasvirning absolyut baxosi faqat bitta tasvirni baholash uchun ishlatiladi, ya'ni tasvirga reyting shkalasidagi mos keluvchi kategoriya beriladi. Taqqoslanadigan o'lcham sifat shkalasida "eng yaxshi"dan "eng yomon" gacha tasvirlar to'plamini malum mezonlar asosida yoki ikki tasvir, masalan, dastlabki va filtrlangan (yoki turli kunlar, turli kameralarda olingan va hokazo) tasvirlarni o'zaro taqqoslash uchun ishlatiladi. 1-rasmda tasvir sifatining baho sinflari keltirilgan.

Tasvir sifatining subektiv baholari. Tasvir sifatining subektiv baholash turli tashqi tasirlarga bog'lik, masalan, atrof muxit sharoitlari, yoritilganlik, baholashni amalga oshiruvchi mutaxassisning kayfiyati, monitor sifati, ko'rib chiqilayotgan tasvirlarning xarakteri va boshqalarga bog'liq bo'ladi. Bu xolda absolyut va taqqoslash asosida tasvirlar baxolanadi[5]. Rangli tasvirlarga intellektual ishlov berishda tasvirning sifat ko'rsatgichi asosan reyting shkalasi bo'yicha aniqlanadi. 1-jadvalda tasvir sifatini subektiv bahosi uchun foydalanilgan reyting shkalalariga misollar keltirilgan [6], [7].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tasvirlarni intellektuallashtirishda filtrlash va baholash algoritmlari samarali ishlaydi, chunki ular tasvir sifatini yaxshilash, shovqinni kamaytirish va avtomatik tahlil qilishni osonlashtiradi. Klassik filtrlash usullari, shuningdek, chuqur o'rganish asosidagi zamonaviy metodlar, masalan,

CNN va GAN, tasvirlarni qayta ishlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotda ishlatilgan baholash metrikalari tasvirlarning vizual sifatini aniqlashda samarali bo'ldi.

Takliflar sifatida, kelajakda tasvirlarni intellektuallashtirish jarayonini yanada takomillashtirish uchun kvant hisoblash texnologiyalari va multimodal yondashuvlarni qo'llash mumkin. Bundan tashqari, tasvirlarni filtrlash va baholash algoritmlarini turli sohalarda, jumladan, tibbiy tasvirlarni qayta ishlashda yanada kengroq qo'llash imkoniyatlari mavjud.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. Gonzalez, R. C., & Woods, R. E. (2008). *Digital Image Processing*. Pearson.
2. Pratt, W. K. (2001). *Introduction to Digital Image Processing*. Wiley-Interscience.
3. Zhang, Y., & Jain, A. K. (2017). *Gaussian Filtering and Its Effect on Image Segmentation*. Journal of Image Processing, 18(3), 45-60.
4. He, K., Zhang, X., Ren, S., & Sun, J. (2015). *Deep Residual Learning for Image Recognition*. IEEE Conference on Computer Vision and Pattern Recognition (CVPR), 770-778.
5. Goodfellow, I., Pouget-Abadie, J., Mirza, M., Xu, B., Warde-Farley, D., Ozair, S., & Bengio, Y. (2014). *Generative Adversarial Nets*. Advances in Neural Information Processing Systems (NeurIPS), 2672-2680.
6. Rajabov S. et al. Tasavvurli, umumiy-tasavvurli va raqamli-tasavvurli qoidalarni tahlil //Science and Education. – 2024. – T. 5. – №. 5. – S. 262-268.
7. Rajabov S. TASAVVURLI, UMUMIY-TASAVVURLI VA RAQAMLI-TASAVVURLI QOIDALARNI TAHLILI //Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari. – 2024. – T. 4. – №. 1. – S. 113-119.
8. Abdullaev M. ORGANIZATION OF WASTE PROCESSING IN SOLVING ENVIRONMENTAL PROBLEMS IN UZBEKISTAN //Nordic_Press. – 2024. – T. 1. – №. 0001.
9. Qobilov A. et al. ASSOTSIATIV QOIDALAR VA BOZOR SAVATLARINING TAHLILI //Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari. – 2023. – T. 3. – №. 3. – S. 115-120.
10. Rajabov S. B. et al. Social mining and its development stages //Science and Education. – 2023. – T. 4. – №. 4. – S. 1342-1345.
11. Oybek o'g'li O. N., Urinovich K. A., Baxtiyorovich R. S. RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOLIQLAR VA BOSHQA MAJBURIY TOLOVLARNI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH // Arxiv nauchnykh issledovaniy. – 2022. – T. 5. – №. 5.
12. Ziyadullayevich S. A., Mirzaliev S. M., Bakhtiyorovich R. S. IMPROVING THE PROGRESSES OF WASTE PRODUCTS PROCESSING THE AUTOMATED MANAGEMENT SYSTEM //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – T. 10. – №. 5. – S. 372-381.
13. Mirzarakhimova A., Abdulakhatov M. Analysis of Healthcare Services in the Digital Economy //Proceedings of the 7th International Conference on Future Networks and Distributed Systems. – 2023. – S. 410-414.
14. Abdulakhatov M. M., Avlokulova S. S. TECHNOLOGY OF SEARCH ORGANIZATION IN VIRTUAL E-SHOPS WITH IMAGE RECOGNITION //Arxiv nauchnykh issledovaniy. – 2022. – T. 2. – №. 1.
15. Kobilov A., Abdulakhatov M., Jaloliddinova M. PECULIARITIES OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE EDUCATIONAL PROCESS //Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari. – 2021. – T. 1. – №. 3. – S. 32-37.
16. Nigmanov A. U. XITOIY SANOAT TARMOQLARIDA ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH TAHLILI //XXI Asr: Fan va ta'lim masalalari (XXI Vek: Voprosy nauki i obrazovaniya). – 2024. – T. 1. – S. 146-162.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokr ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2024. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

